

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ РОСІЇ, США І КИТАЮ ІЗ КРАЇНАМИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ

Автор доводить, що основними чинниками ускладнення військово-політичної та безпекової взаємодії в регіоні Центральна Азія є: інтернаціоналізація внутрішньо-регіональних загроз, їхній перехід із регіонального на глобальний рівень; різне розуміння загроз та підходів до їхнього вирішення у керівництва країн регіону та великих позарегіональних акторів.

Ключові слова: Центральна Азія, безпековий простір, безпекові відносини, внутрішньо-регіональні загрози, екстремізм, наркотрафік, позарегіональні актори.

Військово-політичні та безпекові відносини в Центральній Азії зумовлені інтернаціоналізацією регіональних загроз, які набули транскордонного характеру і становлять реальну загрозу не лише сусіднім державам, а й позарегіональним гравцям.

В українській науковій думці Центральній Азії загалом, та особливо тематиці взаємодії та суперництва в регіоні великих держав, приділяється менше уваги, ніж в російських та американських дослідженнях. У той же час, ряд ґрунтовних праць з проблематики даного регіону, у т. ч. монографій та дисертаційних досліджень, опублікували такі вітчизняні дослідники, як А. Гончарук, В. Гусаков, Р. Жангожа (Джангужин), Д. Дорофеев, М. Дорошко, Г. Іскакова, Є. Камінський, Б. Канцелярук, С. Кравченко, В. Кузнєцов, П. Ленський, В. Маляров, О. Маначинський, Ю. Павленко, Б. Парахонський, Ю. Пахомов, О. Сенченко, Р. Сирінський, М. Таран, І. Ткаченко, С. Толстов, С. Федуняк, С. Шергін, Н. Шпакова та ін.

У своїх дослідженнях українські автори більше акцентують увагу на проблематиці становлення колишніх центральноазійських держав як самостійних суб'єктів міжнародних відносин, вивчаючи чинники, що сприяють та є перепонами на цьому шляху. Крім того, українські дослідники приділяють значну увагу питанням побудови країнами Центральної Азії взаємин із провідними світовими геополітичними гравцями. Такі акценти вітчизняних дослідників цілком зрозумілі, адже після розпаду СРСР перед Українською державою постали схожі проблеми.

Сукупність проблем безпеки в Центральній Азії можна розділити на внутрішньо-регіональні виклики і загрози, а також зовнішні, тобто такі, що впливають з геополітичного положення країн регіону та дій позарегіональних гравців. До поточних викликів внутрішнього регіонального характеру можна віднести: зростання в регіоні ролі політичного ісламу, активізацію діяльності рухів та організацій, що його пропагують, незважаючи на їх заборону; зростання політичного екстремізму в Киргизстані і Таджикистані; поширення наркоторгівлі; загострення конфліктів, в основі яких лежать етнічні та кланові розбіжності. До основних зовнішніх чинників слід віднести геополітичне суперництво великих держав за вплив на регіон, а також комплекс проблем, пов'язаних із Афганістаном, вклю-

чаючи експорт екстремізму, наркотрафік і прогнозовані негативні наслідки виводу союзницьких військ.

Частина західних та російських експертів обстоюють думку, що на сьогоднішній день основні проблеми, пов'язані із безпекою в Центральній Азії, сконцентровані не навколо геополітичного суперництва великих держав, а навколо дефіциту демократії та відсутності можливостей для моделей політичного управління, які стимулювали б економічне зростання і скорочення нерівності. Експерти відзначають, що несправедливий розподіл прибутків від продажу енергоносіїв, високий рівень корупції, неефективна соціальна політика та відсутність хоча б елементарних ознак демократії можуть призвести до зростання популярності радикальних течій, нестабільності та соціального вибуху в країнах регіону [9, с. 151].

Конфліктогенний потенціал регіону посилюють прикордонні територіальні конфлікти, особливо Узбекистану із Киргизстаном і Таджикистаном; проблеми міжетнічних відносин; конфлікти за водно-енергетичні ресурси, які можуть бути використані позарегіональними гравцями у "своїх політичних іграх" [4]; комплекс проблем, пов'язаних із ситуацією в Афганістані та похідною від неї загрозою наркотрафіку.

З 1990-х рр. в регіоні триває процес будівництва нової безпекової платформи, що має багато вимірів і структурних рівнів. Вона ґрунтується на дво- або багатосторонній взаємодії держав в регіоні, залученні зовнішніх позарегіональних гравців, створенні структур багатосторонньої взаємодії. Проте поки що зарано говорити про формування цілісної регіональної системи безпеки через відсутність ряду необхідних факторів. Зокрема, одним із них є відсутність тісного взаємозв'язку між державами регіону на основі спільних підходів до безпекових питань (якщо не рахувати створення всіма п'ятьма країнами регіону в 1997 р. зони, вільної від ядерної зброї).

У питаннях безпеки, так само, як і в економічних питаннях, держави Центральної Азії більше зорієнтовані на співпрацю із позарегіональними акторами, ніж на посилення внутрішніх зв'язків. Частково такий феномен зумовлений різними підходами до визначення пріоритетності загроз і викликів безпеці. Особливо гострі суперечки викликає різне бачення проблематики водних ресурсів.

Іншим фактором, що впливає на формування регіональної системи безпеки, є різне розумінні безпеки як цінності державами Заходу та країнами Центральної Азії: якщо для західного світу безпека – це захист основних потреб громадян, зокрема, прав людини, то для країн Центральної Азії безпека дорівнює поняттю "стабільність". Зокрема, владна еліта, говорячи про загрози безпеці держав, має на увазі стабільність власних авторитарних режимів і держави як інституту. Таке неспівпадіння ціннісних установок істотно ускладнює ефективність співпрацю західних держав та окремих інституцій, зокрема, НАТО, ЄС та ОБСЄ, на протязі Центральної Азії.

Проблеми безпекової взаємодії в регіоні варто розглядати з точок зору багатосторонніх та двосторонніх форматів. Багатосторонній фор-

мат полягає в діяльності ряду міжнародних організацій, що діють в регіоні, а саме: ОДКБ, НАТО, ШОС, ОБСЄ, ЄС, ООН.

Організація Договору про колективну безпеку (ОДКБ) була створена на основі "Договору про колективну безпеку" 1992 р. (т. зв. "Ташкентський пакт") [2], підписаного Росією, Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Узбекистаном і Вірменією. В 1993 р. до Договору приєдналися Азербайджан, Грузія та Білорусь. Термін дії Договору завершувався в 1999 р. і потребував окремого підписання протоколу про продовження своєї дії, що із названих країн зробили лише Росія, Казахстаном, Киргизстан, Таджикистан, Білорусь та Вірменія. Під час охолодження відносин із країнами Заходу, в 2006 р. до ОДКБ тимчасово повернувся Узбекистан, який, проте знову призупинив своє членство в 2012 р.

Метою "Договору про колективну безпеку" було об'єднання пострадянського простору під однією парасолькою безпеки (фактично – російською). Однак, від самого початку діяльність учасників об'єднання переважно не виходила за межі спільних військових навчань та військово-технічного співробітництва. Навіть інституційне оформлення ОДКБ затягнулося на 10 років – лише в 2002 р. було прийнято рішення про трансформацію об'єднання в повноцінну міжнародну організацію – Організацію Договору про колективну безпеку (ОДКБ). В тому ж році були підписані Статут та Угода про правовий статус ОДКБ, які набрали чинності з 2003 р. Вже наступного, 2004 р. в Москві Генеральний секретар ОДКБ Н. Бордюжа та Генеральний секретар ЄврАзЕС Г. Рапота підписали Протокол про співпрацю між Секретаріатом ОДКБ та Секретаріатом Інтеграційного Комітету ЄврАзЕС.

В 1999 р. країнами-учасниками ОДКБ був затверджений План другого етапу формування системи колективної безпеки, який передбачав формування коаліційних (регіональних) угруповань військ на східноєвропейському, кавказькому і центральноазіатському напрямках. В 2000 р. були затверджені Положення про порядок прийняття та реалізації колективних рішень на застосування сил і засобів системи колективної безпеки, Модель регіональної системи колективної безпеки, Основні положення коаліційної стратегії.

В 2001 р. було створено Колективні сили швидкого розгортання Центральноазіатського регіону колективної безпеки, в 2009 р. – прийнято рішення про створення Колективних сил оперативного реагування ОДКБ із заявленими цілями відбиття військової агресії, проведення спеціальних операцій по боротьбі з міжнародним тероризмом та екстремізмом, транснаціональною організованою злочинністю, наркотрафіком, а також для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Колективні сили оперативного реагування ОДКБ складаються з 10 батальйонів загальною чисельністю близько 4 тис. чоловік: три батальйони – від Росії, два – від Казахстану, решта країн ОДКБ представлені одним батальйоном. Авіаційна складова сил: 10 літаків і 14 вертольотів знаходиться на російській військовій авіабазі в Киргизстані.

Можливості ОДКБ ефективно виконувати поставлені перед ним завдання не пройшли перевірку в 2010 р., коли організація не змогла задо-

вольнити прохання Президента Киргизстану К. Бакієва, а потім Президента цієї країни на час перехідного періоду Р. Отунбаєвої про введення сил реагування ОДКБ у зв'язку із масовими заворушеннями між представниками узбецьких та киргизьких етнічних груп, що мало не переросло у громадянську війну. Проти введення військ тоді виступив Узбекистан, що за консенсусної системи фактично означало блокування прийняття рішення.

Москва одночасно вживає заходів як із реформування ОДКБ з метою перетворення на більш ефективну структуру, а також шукає можливості просувати безпекові ініціативи через СНД та ЄврАзЕС. Так, Інститут сучасного розвитку, головою ради якого є прем'єр-міністр Росії Д. Медведєв, ініціює реформування системи прийняття рішень в ОДКБ, тобто замінити консенсус на прийняття рішень простою більшістю; налагодження співробітництва та узгодження концептуальних напрямків діяльності ОДКБ із НАТО, забезпечення часткової оперативної сумісності військового контингенту із цією організацією.

В 1999 р. в Мінську було підписано Договір про співробітництво держав-учасниць СНД у боротьбі з тероризмом. В 2000 р. Рада глав держав СНД прийняла рішення про підготовку Програми країн-учасниць по боротьбі з міжнародним тероризмом та іншими проявами екстремізму на період до 2003 р., а також про створення єдиного Антитерористичного центру СНД. Передбачалось зближення національних законодавств з боротьби з тероризмом та іншими проявами екстремізму, спільні дослідження, обмін інформацією та інші заходи. В 2002 р. прийнято рішення про створення Центральноазійського відділення Антитерористичного центру СНД, затверджена концепція співпраці у протидії незаконному обігу наркотиків та психотропних засобів. В 2003 р. було укладено Договір про співробітництво в охороні зовнішніх кордонів держав-членів Євразійського економічного співтовариства [3].

Незважаючи на вжиті заходи, загалом на сьогоднішній день безпекові складові діяльності ОДКБ, СНД та ЄврАзЕС відзначаються інституційною незавершеністю, низькою ефективністю системи прийняття спільних рішень, відсутністю чіткої ідеології на основі спільних інтересів.

На відміну від ОДКБ, Північно-Атлантичний Альянс реалізує в регіоні Центральної Азії системну і комплексну програму дії. Окрім проведення військової діяльності, НАТО сприяє широкому колу програм, пов'язаних із кризовим управлінням, науково-технічним співробітництвом, екологічними, соціальними, а також різними освітніми програмами. Всі країни регіону, окрім нейтрального Туркменістану, задіяні в програмі НАТО "Партнерство заради миру", а військовослужбовці Центральноазійського батальйону (Казахстан, Киргизстан, Узбекистан) брали участь в спільних навчаннях в рамках цієї програми. В 2012 р. НАТО підписала нові договори з Казахстаном, Узбекистаном і Киргизстаном про транзит вантажів і військової техніки із Афганістану. На відміну від попередніх угоди, які передбачали тільки авіаперевезення, нові домовленості відкрили сухопутні маршрути, що забезпечить Альянс гнучкою транспортною мережею для виведення військ, техніки та обладнання з Афганістану до кінця 2014 р.

НАТО розглядає Казахстан в якості одного зі своїх найважливіших партнерів на пострадянському просторі. В 2006 і 2010 рр. було підписано перший і другий цикл Індивідуального Плану дій партнерства з НАТО, згідно з якими відбувається адаптація казахської армії до стандартів НАТО.

Казахстан на саміті ОБСЄ в Астані у грудні 2010 р. висунув ідею зміцнення системи колективної безпеки, що передбачає активну взаємодію між усіма безпековими інститутами, що діють в Центральній Азії, – НАТО, ОДКБ, ОБСЄ, ШОС. Будучи головою ОБСЄ в 2010 р., Казахстан докладав зусиль з метою міжнародного визнання ролі ОДКБ у забезпеченні безпеки в регіоні [5].

Шанхайська організація співробітництва з самого початку свого створення концентрується на питаннях протидії тероризму, релігійному екстремізму і сепаратизму. Ще в 1997 р. шанхайською п'ятіркою (Китай, Росія, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан) було підписано Угоду про взаємне скорочення збройних сил у районі кордону [7]. В 2001 р. була підписана Шанхайська Конвенція про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом [8]. На думку експертів російського Інституту сучасного розвитку, ШОС за активної політики Росії, може стати зачатком регіональної системи безпеки для Центральної Азії та частини регіону Перської затоки.

У той же час, донині офіційна Москва не надто підтримує ініціативи з розвитку безпекової складової ШОС, оскільки прагне сконцентрувати військово-політичне співробітництво країн Центральної Азії в рамках ОДКБ, СНД, ЄврАзЕС. Китай, в свою чергу, більше зосереджений на економічних питаннях та на проблематиці протидії розвитку сепаратистських тенденцій й ісламського екстремізму (переважно мова йде про уйгурів). Системної програми розвитку безпекової складової ШОС досі запропоновано не було.

З точки зору власне регіонального багатостороннього співробітництва, держави Центральної Азії також здійснили кілька кроків до безпекової співпраці. Наприклад, на 21 квітня 2000 р. Казахстан, Киргизстан, Таджикистан і Узбекистан підписали Договір "Про Спільні дії у боротьбі з тероризмом, політичним і релігійним екстремізмом і транснаціональною організованою злочинністю". Окрім того, Казахстан, Киргизстан і Узбекистан підписали угоду "Про вічну дружбу".

В 1995 р., за ініціативи США, в місті Джамбулі було створено перший в Центральній Азії об'єднаний миротворчий підрозділ під назвою "Центразбат" у складі трьох батальйонів – казахстанського, киргизького і узбецького. Батальйон мав сприяти підтримці стабільності в регіоні, обміну інформацією тактичного характеру між учасниками, напрацьовувати досвід у проведенні миротворчих операцій та маневрів з охорони безпеки. Була проведена серія навчань. Проте, проіснувавши 5 років, "Центразбат" розпався на національні миротворчі формування.

Окрім багатостороннього інституалізованого формату співробітництва великих держав з країнами Центральної Азії в рамках регіональних та міжнародних універсальних організацій, взаємодія відбувається і в

формі підписання двосторонніх угод про співпрацю в безпековій сфері, військово-технічне співробітництво та надання фінансової допомоги. Більшість таких угод пов'язані із виконанням завдань коаліції НАТО в Афганістані і не торкається актуальних для регіону питань етнотериторіальної напруженості, конкуренції за енергетичні та водні ресурси.

Росія з кінця 1990-х рр. уклала ряд угод про військово та військово-технічне співробітництво із Узбекистаном, Таджикистаном і Киргизстаном. Російські прикордонники несуть охорону таджицько-афганського кордону. Окрім того, в Таджикистані перебуває російська 201-ша мотострілкова дивізія, що має статус російської військової бази. Росія має військову авіабазу в Канті, причому термін її оренди був продовжений до 2032 р., за що Москва погодилася на списання півмільярда доларів киргизького боргу [1]. Росія має намір створити Об'єднану військову базу в Киргизстані, яка буде включати, окрім вказаної авіабази, вузол зв'язку МВФ в Чуйській області та випробувальний центр військово-морської техніки на озері Іссик-Куль. На думку деяких експертів, це дасть їй можливість Росії стримувати експансії ні наміри Китаю, в орбіті особливої уваги якого перебуває Киргизстан [6].

В 2011 р. Киргизстан заявив про плани будівництва двох контртерористичних тренувальних центрів в південній частині країни, причому один з них буде збудований Росією, а інший – Сполученими Штатами. Такі дії обумовлені загрозою проникнення ісламістських бойовиків з Таджикистану, а також військових з Узбекистану.

Воєнна присутність США в Центральній Азії поєднується із наданням економічної та фінансової підтримки. Саме завдяки цьому інструменту США в очах країн регіону виглядають привабливіше, ніж Росія. Маючи зацікавленість у стабілізації обстановки в регіоні, Вашингтон також висловлює готовність бути медіатором в переговорах, зокрема, завдяки таким зусиллям Узбекистан і Таджикистан зробили деякі кроки до зближення позицій щодо прискорення вирішення питань, пов'язаних із делімітацією кордону та розмінуванням деяких його ділянок.

В 2001 р. Узбекистан підписав зі США угоду про довгострокову співпрацю у сфері безпеки, згідно з якою на авіабазі в Ханабаді було розквартировано близько 3 тис. військовослужбовців США. В тому ж році Ташкенту була надана допомога на розвиток збройних сил обсягом 55 млн. доларів, в у 2002 р. – вже 160 млн. доларів. Аеропорт "Навої" забезпечував більшість потреб американців у транзиті невійськових вантажів для контингенту в Афганістані. Узбекистан розраховує на американські інвестиції в заплановану вільну індустріально-економічну зону "Навої". США хотіли б в майбутньому перетворити аеропорт на трансконтинентальний транспортно-експедиційний авіавузол, який зв'яже Далекий Схід, Південно-Східну Азію, Південну Азію і Європу. В узбецькому місті Термезі орендує військову базу Німеччина, яка також має свій контингент в Афганістані.

Таджикистан надав свій повітряний простір і аеродром в Кулябі для ВПС США та їх союзників. Аеродром не є авіа базою, а виступає в якості

транзитного пункту дозаправки і обслуговування авіатехніки. США запропонували Таджикистану програму співробітництва у сфері боротьби з міжнародним тероризмом, співпрацю в боротьбі з контрабандою наркотиків, проведенні регіональних військових навчань, обмін інформацією, військову освіту, а також надання гуманітарної і технічної допомоги. США пообіцяли Таджикистану допомогу в технічному оснащенні кордону з Афганістаном і підготовці кваліфікованих фахівців для охорони кордону (раніше він перебував під охороною російських прикордонників).

Вашингтон також обіцяє значні інвестиції в розвиток інфраструктури Таджикистану – про це в 2012 р. заявила посол США в країні Е. Джейкобсон. США в 2011 р. інвестували мільйони доларів в будівництво Національного тренувального центру збройних сил Таджикистану, що матиме статус бази, в місті Турсунзаде. Проводиться широкий спектр спільних заходів військово-навчального характеру.

Киргизький аеропорт "Манас", що має стратегічне значення, використовується для бойової авіації США. Киргизстан отримує платню за його використання та фінансову допомогу для забезпечення прикордонної безпеки. В країні розміщують радіолокаційні станції високої потужності, центральною ланкою яких стане аеронавігаційний комплекс в аеропорту "Манас". Цю систему вже називають південною ланкою системи ПРО США. В м. Токмак створено антитерористичний навчальний центр.

В 2002 р. Киргизстан також ратифікував міжурядові угоди з рядом європейських країн та Південної Кореєю, що регулювали право перебування військових контингентів цих країн з метою здійснення технічного і тилового забезпечення антитерористичної операції в Афганістані.

В 2008 р. Казахстан ратифікував підписані зі США меморандуми про підтримку військової операції США "Непохитна свобода" в Афганістані, згідно з якими аеропорт Алмати надавався в користування США для екстреного приземлення літаків ВПС. Пізніше в користування США були надані аеропорти в Астані та Чимкенті. В 2009 р. США запросили Казахстан взяти участь у миротворчій операції з відновлення Афганістану. Обговорювалась можливість розширення участі Казахстану в Північній мережі постачань. Миротворчі батальйони "Казбат", а пізніше "Казбріг", які співпрацювали з американськими силами в Іраку, проходять спільні тренування із силами НАТО. США також обговорюють з Казахстаном можливість спільного використання логістичного центру (морського порту) в Актау.

Говорячи про відносини США з Казахстаном, варто відзначити, що на думку деяких експертів, підтримку Вашингтоном надання Казахстану права головування в ОБСЄ в 2010 р. слід розглядати як спосіб дистанціювати Казахстан від впливу Росії і зміцнити його ідентичність як євразійської поліетнічної багатовекторної держави [10, с. 37].

Єдиною центральноазійською країною, що не надала власні об'єкти для базування чи обслуговування сил коаліції, є Туркменістан. Користуючись статусом нейтралітету, країна обмежилась наданням гуманітарної допомоги афганському населенню та наданням свого повітряного простору з цією метою.

Китай активно розвиває двостороннє співробітництво в галузі безпеки із Казахстаном – з огляду на діяльність в цій країні синьцзянських сепаратистів та проживання в Синьцзян-Уйгурському автономному районі 1,5 млн. казахів. Оскільки Казахстан отримав у спадок від СРСР потужний ВПК, в кінці 1990-х рр. була підписана серія угод про поставки в Китай торпед казахського виробництва. Військова доктрина Казахстану приділяє прикордонному співробітництву із Китаєм та взаємодії у боротьбі з наркотрафіком першочергове значення.

Китай висловлює стурбованість американською присутністю в Казахстані та Таджикистані, надає фінансову допомогу збройним силам обох країн. В 2007 р. Китай екіпував армію Туркменістану, в 2009 р. зобов'язався кредитувати Узбекистан на суму 3,7 млн. доларів з метою оснащення державного кордону. В 2004 р. Китай підписав із Узбекистаном Угоду про співробітництво в боротьбі з тероризмом, сепаратизмом та екстремізмом, згідно з якою було накладено заборону на створення уйгурських організацій в Узбекистані.

Китай брав участь у спільних військових навчаннях в рамках Шанхайської організації співробітництва, які проходили, зокрема і в Синьцзян-Уйгурському автономному районі. В 2006 р. Китай брав участь в багатосторонніх антитерористичних навчаннях в Узбекистані, а також аналогічних спільних навчаннях з Таджикистаном і Киргизстаном. У липні 2009 р. відбулись навчання ШОС "Мирна місія 2009" на північному сході Китаю і в районі Хабаровська.

Отже, військово-політична взаємодія країн Центральної Азії із великими державами відбувається як в рамках багатосторонніх форматів співробітництва, так і на рівні двосторонніх відносин. Переважно таке співробітництво концентрується навколо наступних напрямків: розміщення військових баз на території країн регіону, військово-технічне співробітництво, спільні навчання, підготовка кадрів тощо. Таке співробітництво відбувається на взаємовигідній основі, оскільки країни Центральної Азії отримують платню і фінансову допомогу за використання своїх об'єктів.

Разом з тим малоімовірно прогнозувати, що в регіоні Центральна Азія за участю великих держав буде сформований інтегрований безпековий простір із узгодженими інтересами всіх сторін та розподілом відповідальності за підтримку стабільності в регіоні серед усіх зацікавлених суб'єктів. На нашу думку ефективним і взаємовигідним вирішенням проблеми стабілізації ситуації в регіоні після виведення коаліційних військ із Афганістану могло б стати багатостороннє залучення на рівні таких організацій, як НАТО, ОДКБ, ШОС, ОБСЄ. Реалізація такої стратегії відповідала би довгостроковим інтересам всіх сторін, об'єктивно зацікавлених у стабільності та миру в регіоні Центральна Азія.

1. Алымбеков М. Киргизия – Россия: новый уровень сотрудничества [Електронний ресурс] // ИноСМИ. – 20/09/2012. – Режим доступа: <http://www.inosmi.ru/sngbaltia/20120920/199516738.html>. – Название с экрана. 2. Договор о коллективной безопасности (Ташкентский договор) от 15 мая 1992 г. // Сборник документов по международному праву / Под ред.

К. Токаева. Алматы: САК, 1998. – Т. 1. – С. 109–110. 3. Договор о сотрудничестве в охране внешних границ государств-членов Евразийского экономического сообщества [Электронный ресурс]. – Евразийское экономическое сообщество. Официальный сайт. – Режим доступа: <http://www.evrgazes.com/docs/view/49>. – Название с экрана. 4. Каримов И. В регионе может начаться война [Электронный ресурс] // ИноСМИ. – 13/09/2012. – Режим доступа: <http://inosmi.ru/sngbaltia/20120913/199096072.html>. – Название с экрана. 5. Лаумулин М. Виртуальная безопасность Центральной Азии. ОДКБ в преддверии ухода НАТО из Афганистана [Электронный ресурс] // Россия в глобальной политике. – 5 сентября 2012. – Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/number/Virtualnaya-bezopasnost-Tcentralnoi-Azii-15646>. – Название с экрана. 6. Панфилова В. Наступательный визит Путина в Киргизию. Объединенная военная база РФ будет соседствовать с ПРО США [Электронный ресурс] // Новая газета. – 20.09.2012. – Режим доступа: http://www.ng.ru/cis/2012-09-20/6_kirgizia.html. – Название с экрана. 7. Соглашение между Республикой Казахстан, Кыргызской Республикой, Российской Федерацией, Республикой Таджикистан и Китайской Народной Республикой о взаимном сокращении вооруженных сил в районе границы. 24.04.1997 (г. Москва) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://kazakhstan.news-city.info/docs/systemsl/dok_pegdcz.htm. – Название с экрана. 8. Шанхайская Конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом (Шанхай, 15 июня 2001 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1168301>. – Название с экрана. 9. Blank S. J. Whither the new great game in Central Asia? / S. J. Blank // Journal of Eurasian Studies. – July 2012. – Vol. 3, Issue 2. – P. 147–160. 10. Central Asia Seminars. The 2nd GCSP–NUI–OSCE Academy Seminar: "Central Asia 2009". Seminar Rapporteur: Diana Golikova. – Geneva Centre for Security Policy. – GCSP Geneva Papers No. 13. – 2010. – 50 p.

Надійшла до редколегії 17.02.14

М. 3. Мурашкина

ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ РОССИИ, США И КИТАЯ СО СТРАНАМИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Автор доказывает, что основными факторами усложнения военно-политического и безопасного взаимодействия в регионе Центральной Азии есть: интернационализация внутрирегиональных угроз, их переход из регионального на глобальный уровень; разное понимание угроз и подходов к их урегулированию у руководителей стран региона и сильных позарегиональных акторов.

Ключевые слова: Центральная Азия, безопасное пространство, безопасные отношения, внутрирегиональные угрозы, экстремизм, наркотрафик, позарегиональные акторы.

M. Murashkina

MILITARY AND POLITICAL RELATIONS BETWEEN RUSSIA, USA, CHINA AND CENTRAL ASIA COUNTRIES

The author argues that the main factors of complexity of military, political and security cooperation in the region of Central Asia are: the internationalization of inter threats, their transition from a regional to a global level, a different understanding of threats and approaches to their solution at the helm of the region and major extra-regional actors.

Keywords: Central Asia, the security space, security relations, intra-regional threats, extremism, drug trafficking, extra-regional actors.